

Tartu Ülikool
Psühholoogia Instituut

Aet Leppik

**ELUKÄIGU STRATEEGIA JA ISIKSUSEOMADUSTE SEOSED
INTERPERSONAALSE AGRESSIIVSUSEGA**

Seminaritöö

Juhendajad: Kenn Konstabel, PhD
Toivo Aavik, PhD

Läbiv pealkiri: Elukäigustrateegia ja agressiivsus

Tartu 2012

Kokkuvõte

Käesolevas töös uuritakse elukäigu teooriast lähtuva K-faktori seoseid isiksuseomaduste (Suur Viisik baasil) ja interpersonaalse agressiivsusega. Lähtusime hüpoteesist, et K-faktor ja isiksuseomadused on omavahel seotud ning ennustavad mõlemad agressiivset käitumist ning naiste puhul väljendub agressiivne käitumine sugudesiseses konkurents. Seminaritöö tulemused põhinevad 103-l 18-24 aastase isiku andmetel. Osalejad täitsid enesekohaseid küsimustikke, mis käsitlesid suhteid lähedastega, käitumist erinevates situatsioonides ning hoiakuid agressiivse käitumise suhtes. Tulemustest ilmnes, et K-faktor ja isiksuseomadused on omavahel seotud naiste puhul. Leiti ka, et naiste puhul on agressiivsus seotud sugudesisesega konkurentsiga. Ilmnes, et K-faktor ei ennusta agressiivsust, küll aga ennustavad agressiivset käitumist isiksuseomadustest naiste puhul madal sotsiaalsus ning meestel madal meelekindlus ja kõrge neurootilisus.

Märksõnad: Elukäiguteooria, K-faktor, interpersonaalne agressiivsus, samasooliste konkurents, isiksuseomadused

RELATIONS BETWEEN LIFE HISTORY STRATEGY AND PERSONALITY TRAITS WITH INTERPERSONAL AGGRESSION

Abstract

The study examines relations between K-factor (based on Life History Theory), personality traits (based on Big Five Model) and interpersonal aggression. We assume that K-factor and personality traits are correlated and both predict interpersonal aggression, as well as interpersonal aggression among women is related to intrasexual competition. The results are calculated based on 103 persons from age 18-24. Participants filled self-reported questionnaires about close relationships, behaviour in different situations and attitudes toward different aspects of aggressive behaviour. Results indicate, that K-factor and personality traits are correlated among women. We found correlations with interpersonal aggression and personality traits: low agreeableness for women and low conscientiousness and high neurotism for men, but no correlation between K-factor and aggression.

Keywords: Life History theory, K-factor, interpersonal aggression, intrasexual competition, personality traits

Sissejuhatus

Käesolev seminaritöö keskendub elukäiguteooriast (*Life History Theory*) lähtuva inimese elukäigustrateegia ja selle seoste uurimisele interpersonaalse agressiooni ning isiksuseomadustega. Uurimus viidi läbi 18-24 aastaste isikute seas ajavahemikus märts – aprill 2012, internetikeskkonnas eFormular.

Seminaritöö käigus sooviti leida vastuseid küsimustele:

- kuidas elukäigu strateegia seostub interpersonaalse agressiivsusega
- kuidas isiksuseomadused seostuvad elukäigustrateegia ja interpersonaalse agressiivsusega ning
- kas K-faktor ja isiksuseomadused ennustavad agressiivset käitumist võrdväärselt.

Isiksuseomadused

Kaasaegne isiksusetooria lähtub seisukohast, et isiksuseomadused on ratsionaalselt jälgitavad – nad avalduvad hoiakutes, tunnetes mõtetes ja käitumises, mida on võimalik piisava täpsusega mõõta ja hinnata (Allik, Realo, Konstabel 2003). Isiksuseomadused on suhteliselt püsivad ja mõjutavad käitumist (McCrae, John 1992). Tänapäeval on leitud, et parim ning adekvaatseim viis inimese isiksuse eripära ja universaalsuse kirjeldamiseks on viie faktori mudel (McCrae, Costa 1997).

Inimesel on bioloogiline eelsoodumus teatud viisil mõelda ja käituda, kuid selle avaldumisviisi on võimalik erinevates keskkondades erinevalt avalduma panna (John, Robins, Pervin 2008). Seega inimese käitumine on isiksuse omaduste ja keskkonna interaktsiooni tulemus - isiksuse omadused mõjutavad viisi, kuidas inimene käitub (Allik jt 2003). Erinevad uurijad on leidnud seoseid isiksuseomaduste ja käitumisega lähedastes suhetes. On välja toodud, et peresuhetes on kõrge neurootilisuse, madala meelekindluse ja ekstravertsusega lastel kehvemad suhted vanematega (Belsky, Jaffe, Caspi 2003). Ekstravertsus, meelekindlus ja madal neurootilisus ennustavad aga suuremat rahulolu suhetega ja vähem halvasti kohtlemist ja kuritarvitusi (Robins, Caspi, Moffitt 2002).

Elukäigu teooria ja K-faktor

Elukäiguteooria (*Life History Theory*) vaatleb kohasusega seotud tunnuste arengut ressursi jaotamise põhimõttest lähtudes (Buss 2005). Teooria selgitab, kuidas organismid jagavad enda käsutuses olevat piiratud ressursi (energia, aeg) erinevate funktsioonide vahel, milleks on elus püsimine, järglaste saamine ja nende eest hoolitsemine. Variatsioonid ökoloogilistes tingimustes mõjutavad valikut erineva energiakulukusega strateegiate vahel: varane – hiline sigimise iga, järeltulijate kvantiteet – kvaliteet ning sigimise ja vanemahoolde pingutus (Buss, 2005). Need erinevused põhjustavad erinevusi elukäigus liikide sees. Liigi tasandil kohanemise tee valik viib selliste elukäigu karakteristikuteni, mida on võimalik kujutada kiire – aeglase kontinuumina (Buss 2005). Inimesed on evolutsiooni käigus omaks võtnud aeglase elukäigu: hilisem suguküpsus, pikem lapsepõlv, pikem eluiga. (Kaplan, Hill, Lancaster, Hurtado 2000). Elukäiguteooria pooldajate seisukohast saab pea kõiki inimese valikuid seletada elukäigu teooriast lähtuvalt: otsuste tegemine on kompromiss, kus kaalutakse ressursikulu (pingutus) ja võimaliku tulemi sobivust (kvaliteet, aeg) (Buss 2005).

Nii nagu liikide vahel, esineb variatiivsust populatsiooni sees ning see väljendub erinevates elukäigu strateegiates. Buss avaldab seisukoha, et käitumise erinevus ei pruugi olla tingitud isiksuseomadustest vaid elukäigu strateegiast – kas tegemist on kiire või aeglase elukäigu strateegiaga (Buss, 2005).

K-faktor

Paralleelselt viie faktori mudeliga on püütud luua ka teisi lähenemisi nagu Üldfaktori teooria (*General Factor of Personality - GFP*) (Rushton, Bons, Hur 2008), mis püüab seletada käitumise variatiivsust ühe kõikehõlmava faktoriga. Üldfaktori teooriat on edasi arendanud Rushton viies selle kokku Elukäigu teooriaga, väites, et eksisteerib kõrgema tasandi faktor GFP, mis seletab 50% käitumise variatiivsusest pärilikkusega (Rushton, Bons, Hur 2008). Elukäigustrateegiat väljendab K-faktor. Tegemist on lihtsustatud mudeliga, mis interpreteerib elukäigu sündmusi. R-strateegia ehk kiire elukäigu strateegia, iseloomustab indiviide, kel on palju järeltulijaid, kuid kelle järeltulijate eest hoolitsemisele pühendatavad ressursid on tagasihoidlikud, iseloomulik on impulsiivsus ja vähene tuleviku planeerimine. K-strateegia ehk aeglane elukäik iseloomustab indiviide, kel on vähem järglasi, kuid kes pühendavad enam ressursse nende eest hoolitsemisele, iseloomulik on pikaajaline planeerimine. K-strateegia on seotud hilisema seksuaalelu algusega ning suurema vanemliku hoole ja altruismiga

(Figueredo, Vasques, Hagenach-Brumbach, Schneider 2010). K-faktor sisaldab erinevaid elukäigustrateegia indikaatoreid, nagu seksuaalkäitumine, järglaste saamine, vanemlik hoolitsus, sotsiaalsed suhted (Figueredo et al, 2010). Elukäigu strateegia ning isiksuse omaduste seoste uuringud on näidanud, et K-faktor ning isiksuseomadustest meelekindlus, sotsiaalsus, ekstravertsus ja neurootilisus on oluliselt korreleeritud (Olderback, Figueredo 2010). Samas on ka üld- või K-faktori suhtes kriitikuid. Muncer (2011) kritiseerib üldfaktori leidmise metoodikat ja toob välja kitsaskohad, mille tõttu ei saa tõsiselt suhtuda väitesse, et eksisteerib üks kõiki isikuomadusi kirjeldav faktor. Samuti kritiseerib Muncer üldfaktori põhjendamist läbi evolutsiooniteooria, kuna tema hinnangul ei toeta evolutsiooniteooria üldfaktori olemasolu (Muncer 2011).

Interpersonaalne agressiivsus ja sugudesisene konkurents

Elukäiguteooria seisukohast on suhted vanematega ja nendega seotus olulised faktorid elukäigu kujunemisel (Figueredo et al 2010). Ebaturvaline seotus varases lapseas võib viia raskusteni luua terveid suhteid ka hilisemas elus, võimaldades nii antisotsiaalset käitumist (Bowlby, 1971). Isiksuseomaduste seotus kuritegeliku käitumisega on toonud välja ka Hans Eysenck (Eysenck & Eysenck 1971). Uuringud on näidanud, et viha on peamiselt seotud neurotismiga ning usaldamatus ja konfrontatsioon on seotud madala sotsiaalsusega (Sanz, Garcia-Vera, Magan 2010). Mõlemad käitumisjooned on omakorda seotud agressiivsusega (Sanz et al, 2010).

Varasemad uurimused on toonud välja, et kiire elukäigu strateegiaga indiviidid kalduvad käituma sotsiaalselt hälbivalt (Figueredo, Glatten, Beck 2012). Üks interpersonaalse agressiivsuse vorm on samasooliste vaheline konkurents, mis on osa seksuaalsest valikust ning on oluline käitumuslik kohastumus vastassugupoole ligitõmbamiseks ning ressursside kogumiseks järglaste eest hoolitsemiseks (Buss 1988). Kuna inimeste seas tänapäeval investeerivad mõlemad sugupooled järglaste kasvatamiseks oluliselt ressursse, on võitlus nende ressursside poolest oluline mõlema soo puhul. Selline konkurents sisaldab mitmeid aspekte: kadedus, soov näha ennast sookaaslastest paremana, kahjurõõm edukate sookaaslaste ebaõnnestumiste üle jm. (Buunk, Fisher 2009). Uurimused on toonud välja erinevusi meeste ja naiste vahel: meeste konkurents on rohkem agressiivne, naistel verbaalne; mehed võitlevad staatuse, domineerimise, ressursside pärast, naised pigem füüsilise atraktiivsuse nimel (Buunk, Fisher 2009). Sama uurimus näitas ka, et meeste seas on samasooliste konkurents

tugevamalt seotud Suure Viisiku isiksuseomadustega, olles ennustatav kõrge skooriga neurotismi skaalal. Naiste puhul on negatiivne korrelatsioon sotsiaalsusega ning positiivne korrelatsioon neurootilisusega (Buunk, Fisher 2009).

Seminaritöö hüpoteesid

- Kiire elukäigustrateegia on seotud suurema agressiivsusega nii samast kui vastassoost isikute suhtes ning samasooliste omavahelise konkurentsiga naiste puhul
- Kiire elukäigustrateegia seostub isiksuseomadustest kõrge ekstraversusega (impulsiivne käitumine) ja madala sotsiaalsusega (vähene teistega arvestamine)
- Isiksuseomadused ja elukäigustrateegiat väljendav K-faktor ennustavad agressiivset käitumist võrdselt

Meetod

Antud töö puhul on tegemist osaga suuremat uurimusest, mille baasil on kirjutatud või kirjutamisel mitu seminaritööd. Uurimuse viisid läbi ja kasutasid oma töös ühiseid andmeid Tartu Ülikooli sotsiaal- ja haridusteaduskonna tudengid Aet Leppik, Piret Pichen, Elis Randma, Kristi Reimets, Helena Landes, Hannes Kuhlbach.

Valim

Valimi moodustasid 18-24. aastased noored, kes värvati Tartu Ülikooli psühholoogia ja haridusteaduskonna tudengite ning uurimuse läbiviijate tuttavate seast. Valimi sellised kriteeriumid olid tingitud varasematest samateemalistest uuringutes, mis on tehtud sarnastele kriteeriumitele vastavate valimite peal. Küsimustiku täitmist alustas 300 osalejat, kellest täieliku küsimustiku täitsid 103. Uurimus põhineb seega 103 osaleja andmetel, kellest mehi oli 19% ning naisi 81%. 99% vastajatest olid eesti emakeelega, seetõttu keelelisi erinevusi siin välja ei tooda. 76 vastajat (72%) moodustasid TÜ tudengid, kellel oli võimalik saada katses osalemise eest katsepunkte.

Protseduur

Uurimus viidi läbi ajavahemikul 12.03. - 09.04.2012. Osalejad täitsid küsimustikud internetikeskkonnas e-Formular. Osalejaid teavitati e-kirja teel. Kuna tegu on osaga suuremast

uurimusest, moodustus küsimustik 16-st küsimustikust (lisa 1), kokku 835 küsimusega. Et motiveerida osalejaid kogu küsimustiku täitmiseks, pakuti Tartu Ülikooli tudengitele 2 katsepunkti. See eeldas küsimustiku lõpuni vastamist ja varjunime märkimist. Osalejaid informeeriti uuringu sissejuhatuses võimalikust ajakulust ning soovitati testi täita privaatselt (lisa 2). Küsimustikku oli võimalik täita osade kaupa. Üks nädal enne vastamise lõpptähtaega saadeti meeldetuletuskiri TÜ tudengitele, osalejate isiklike tuttavate ergutamine toimus vastavalt iga osaleja võimalustele.

Mõõtmisvahend

Uurimuses kasutatud mõõtmisvahendid on osaliselt Eestis kasutusel esmakordselt, ning nende küsimustike tõlked tegid projektis osalejad. Tõlked kontrolliti teiste tudengite ja juhendajate poolt.

Isiksuseomadused . Isiksuseomaduste hindamiseks kasutati isiksuseküsimustikku S5 (Konstabel, Lönngqvist, Walkowitz, Konstabel, Verkasalo 2012), mis põhineb Viie Faktori mudelil ning mille struktuur on sarnane NEO PI-le (Konstabel, et al 2012)

Elukäigu strateegia . Elukäigustrateegiat kirjeldava K-faktori leidmiseks kasutati *Arizona Life History Battery*’t (ALHB) (Figueredo 2007), mis sisaldab 8 alajaotust (lisa 3):

- Mini-K - 20 küsimusega küsimustik, mis mõõdab erinevaid aeglase elukäigustrateegia aspekte nagu näiteks planeerimine ja järjekindlus („Ma ei anna alla enne kui olen oma probleemid lahendanud“), suhted lähedastega („Lapsepõlves oli mul lähedane ja soe suhe oma bioloogilise emaga“), lähedussuhted („Ma eelistaksin samaaegselt ühte kui mitut seksuaalsuhet „), altruism („Ma pakun sageli oma sõpradele emotsionaalset toetust ja praktilist abi“). Vastajad hindasid väidete sobivust 7-punktilisel skaalal: pole üldse nõus ... absoluutselt nõus.
- intuitsioon, planeerimine ja kontroll (*Insight, planning and control*) - 20 küsimust tuleviku planeerimise („Minu arvates on kasulik seada eesmärged tulevikuks.“), raskustega toimetuleku („Isegi kui kõik tundub minevat halvasti, leian ma tavaliselt selles midagi positiivset“) ja kogemustest õppimise kohta („Üritan endaga juhtunud asju lahti mõtestada“). Vastajad hindasid väidete sobivust 7-punktilisel skaalal: pole üldse nõus ... absoluutselt nõus.

- vanemlike suhete kvaliteet (*Mother/ Father relationship quality*), mis on defineeritud läbi kulutatud aja ja toetuse, mida isik on saanud lapsepõlves oma vanematelt („Kui palju armastust ja kiindumust nad Sulle väljendasid?“ „Kui palju nad õpetasid Sulle elust?“) Vastajatel paluti sarnaste väidete (13 väidet) raames hinnata kumbagi vanemat eraldi. Hinnanguid anti 4-pallisel skaalal: üldse mitte ... palju.
- kontaktid sugulastega ja nende toetus ning toetamine (*Family contact/ support*) - 15 küsimust, kus hinnati kontaktide sagedust ning finantsilist toetust („Kui sageli viimase kuu jooksul on nad andnud Sulle raha?“) ja emotsionaalset toetust vastajale (Kui sageli viimase kuu jooksul on nad öelnud Sulle, et meeldid neile täpselt sellisena nagu oled?“). Vastused 4-pallisel skaalal: üldse mitte ... palju.
- kontaktid sõpradega ja nende toetus/ toetamine (*Friends contact/ support*) sisaldas eelmisega sarnaseid küsimusi ja skaalat, kuid suunatuna sõpradele.
- kogemused lähisuhetest (*Experiences in close relationships*), mis puudutasid suhtumist suhetesse üldiselt, mitte konkreetset suhet. Küsimustik sisaldas 36 küsimust, näiteks „ma kardan hülgamist“, „ma räägin oma partneriga kõigest“ „mulle meeldib sõltuda oma partnerist“. Vastajad hindasid väiteid 7-punktilisel skaalal: ei nõustu üldse ... nõustun täiesti. Küsimustik sisaldas ka negatiivseid väiteid, mis analüüsil ümber kodeeriti. Pööratud väited olid kõik peale: 3, 15, 19, 22, 25, 27, 29, 31, 33, 35.
- altruism – kokku 50 küsimust nelja alamskaala lõikes. 1) altruism oma laste suhtes (8 väidet); 2) altruism lähisugulaste suhtes (7 väidet); 3) altruism sõprade suhtes (14 väidet); 4) altruism ühiskonna suhtes (21 küsimust). Vastajad väljendasid oma nõustumist 7-punktilisel skaalal: ei nõustu üldse ... nõustun täiesti ning võimalik oli ka vastata „ei tea/ ei käi minu kohta“. Nelja alamskaala tulemused summeeriti
- religioossus. Vastajatel paluti väljendada oma nõustumist 17 väitega 7-punktilisel skaalal: ei nõustu üldse ... nõustun täiesti. Küsimustik sisaldas väiteid alates üldisest toetusest religioossetele liikumistele („usk on minu elus tähtsal kohal“) kuni konkreetsete eelistusteni („ma eelistan minuga samast religioonist inimeste seltskonda“) ja seotuseni religioossete organisatsioonidega („ma saan sageli vabatahtlikku abi religioossetelt organisatsioonidel“).

Kokku sisaldas ALHB küsimustik 160 küsimust. K-faktor leiti kõigi 8 alamskaala standardiseeritud skooride aritmeetilise keskmisena (Figueredo 2007).

Agressiivsus inimestevahelistes suhetes. Agressiivsuse mõõtmiseks kasutati kahte skaalat: psühholoogilise ja füsioloogilise agressiivsuse mõõtmiseks *Interpersonal Relations Rating Scale (IRRS)* (Figueredo et al 2011) (lisa 4) ning sugudesisese konkurentsi hindamiseks *Intrasexual Competition Scale (ICS)* (Bunk, Fisher, 2009) (lisa 5). *Interpersonal Relations Rating* skaala mõõdab eraldi agressiivsust samast ja erinevast soost isikute suhtes.

Küsimustik koosneb kokku 94 väitest, mis puudutavad agressiivse käitumise erinevaid vorme ja intensiivsust („Ma lahendasin asjad rahumeelselt samast soost isikuga“, „Ma alandasin endaga samast soost isikut“, „Ma lõin rusikaga endaga samast soost isikut“, „Ma torkasin endaga samast soost isikut terava esemega“). Samu küsimusi esitatakse nii sama- kui vastassoo kontekstis, paludes osalejatel anda hinnang oma käitumise sageduse kohta viimase 12 kuu jooksul (6-palline skaala: mitte kunagi, üks kord, 6 korda, 12 korda, kord nädalas, iga päev). Tulemused esitatakse kahe alamskaalana: agressiivsus samast soost isikute suhtes (IRRS-S) –ning vastassoost isikute suhtes (IRRS-O) .

Samast soost isikute omavahelise konkurentsi hindamise küsimustik *Intrasexual Competition Scale (ICS)* mõõdab samasooliste isikute omavahelist konkurentsi erinevates igapäevastes olukordades , näiteks: “Ma ei talu kohtumist endast kenama välimusega sookaaslasega“, „Peol olles naudin ma, kui vastassoo esindajad pööravad mulle rohkem tähelepanu kui teistele minu sookaaslastele“, „Ma tahan alati olla oma sookaaslastest edukam“. Küsimustik koosneb 11 küsimusest, mida hinnatakse 7-punktilisel skaalal: ei sobi üldse ... sobib täielikult. Väited on valitud selliselt, et sobivad vastamiseks soost sõltumata.

Andmete analüüs

Andmete analüüsimiseks kasutati statistikaprogrammi SPSS 17.0, millega teostati faktoranalüüs, leiti korrelatsioonid ja nende olulisus ning võrreldi keskmisi t-testi abil.

Tulemused

Seminaritöö eesmärgiks oli selgitada elukäigustrateegia, isiksuseomaduste ja interpersonaalse agressiivsuse omavahelisi seoseid. Kuna K-faktori leidmiseks kasutatavat küsimustikku kasutati Eesti oludes esmakordselt, vaatasime ka testipatarei alamskaalade omavahelist korrelatsiooni (tabel 1).

Tabel 1: Arizona Life History Battery alamskaalade omavaheline korrelatsioon

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Mini - K	1							
2. Intuitsioon-Kontroll - planeerimine	,440**	1						
3. Suhted vanematega	,296**	,089	1					
4. Perekond: kontakt ja toetus	,495**	,121	,348**	1				
5. Sõbrad: kontakt ja toetus	,287**	,154	,063	,392**	1			
6. Lähedussuhted	,363**	,231*	,100	,152	,054	1		
7. Altruism	,584**	,528**	,114	,491**	,299**	,195*	1	
8. Religioossus	,113	-,029	-,205*	,260**	-,069	-,206*	,220*	1

*Korrelatsioon on oluline usaldusnivool $p < 0,05$

**Korrelatsioon on oluline usaldusnivool $p < 0,01$

Ilmnes et omavahelised korrelatsioonid on väga erinevad ($r = 0,2 \dots 0,6$). Statistiliselt olulised korrelatsioonid ilmsid Mini-K küsimustikul kõigi teiste küsimustikega ja religioossus.

See oli ka ootuspärane tulemus, sest Mini-K küsimustik sisaldab küsimusi kõigis teistes küsimustikes käsitletavatest valdkondadest ning tema korrelatsioonid teiste alamskaaladega on ka varasemalt dokumenteeritud (Figueredo 2007). Kuna korrelatsioonid on väga erinevad, aga enamik seoseid on statistiliselt olulised, siis viisime läbi ka faktoranalüüsi peakomponentide meetodil. Esimese faktori omaväärtus on 2,8 ning seletusvõime 35%.

Figueredo uurimustes on K-faktori kirjeldusvõime 72% ning komponentide faktorlaadungid vahemikus 0,2 ... 0,65 (Figueredo, 2010). Meie komponentide faktorlaadungid, mis väljendavad muutuja korrelatsiooni leitud faktoriga on keskmised ja kõrged (vahemikus 0,1 ... 0,84) (tabel 2). Erandiks siin on religioossuse skaala, mille faktorlaadung on madalaim (0,14). Analüüsist ilmneb, et meie valimi peal ei ole antud konstrukt – K-faktor – nii ühtne ja seda mõjutab religioossuse küsimustik.

Tabel 2: ALHB alamskaalade faktorlaadungid ühe faktori puhul

Komponent	Faktorlaadung
Mini - K	,84
Altruism	,81
Perekond: kontakt ja toetus	,72
Intuitsioon-Kontroll - planeerimine	,60
Sõbrad: kontakt ja toetus	,49
Lähedussuhted	,41
Suhted vanematega	,38
Religioossus	,14

Märkus: leitud peakomponentide analüüsi meetodil

Alljärgnevalt esitatakse tulemused vastavalt püstitatud hüpoteesidele

H1: Kiire elukäigustrateegia on seotud suurema agressiivsusega nii samast kui vastassoost isikute suhtes ning samasooliste omavahelise konkurentsiga naiste puhul.

Selle selgitamiseks analüüsiti K-faktori (leitud ALHB standardiseeritud alamskooride aritmeetilise keskmisena), interpersonaalse agressiivsuse kahe alamskaala (agressiivsus samast soost ja vastassoost isikute suhtes) ning sugudesisese konkurentsi skaala tulemusi Pearsoni korrelatsioonikordaja abil (tabel 3).

Tabel 3: K-faktori seosed isikutevahelise agressiivsusega, soost lähtuvalt

	M (n=20)			
N (n=83)	IRRS-S	IRRS-O	ICS	K-faktor
Agressiivsus suhetes – sama sugupool (IRRS-S)	1	,707**	-,129	-,034
Agressiivsus suhetes – vastassugupool (IRRS-O)	,462**	1	,095	-,227
Samasooliste konkurents (ICS)	,166	,224*	1	,126
K-faktor	,137	-,046	-,039	1

*Korrelatsioon on oluline usaldusnivool $p < 0,05$

**Korrelatsioon on oluline usaldusnivool $p < 0,01$

Märkus: diagonaalil ülalpool on meeste ning allpool naiste tulemused

Kuna oletasime, et naiste puhul on sugudesisene konkurents tugevamini väljendunud, uurisime tulemusi soost lähtuvalt. Elukäigu strateegia (K-faktori) osas ilmnas naistel negatiivne korrelatsioon nii agressiivsuses vastassugupoole suhtes ($r=-,046$) kui sugudesiseses konkurentsisis ($r=-,039$), kuid need korrelatsioonid ei ole statistiliselt olulised. Küll aga ilmnas naiste puhul statistiliselt oluline korrelatsioon isikutevahelise agressiivsuse mõlema skaala osas ($r=,462$) ning see seos on ka oluline. Samuti ilmnas nõrk, kuid statistiliselt oluline seos agressiivsuses sookaaslaste suhtes ja sugudevahelises konkurentsisis ($r=,224$). Seega võib öelda, et antud valimi naiste puhul ei ole K-faktor seotud agressiivsusega, küll aga on agressiivsus nõ sootu – naiste puhul on keskmine tõenäosus, et kui esineb agressiivsust ühe soo suhtes, esineb seda ka teise soo suhtes ning kui esineb agressiivsust samasooliste suhtes, on see seotud ka sugudesisesega konkurentsiga.

Meeste puhul ilmnas negatiivne seos K-faktori ja mõlema sugupoole vastu suunatud agressiivsuse osas (IRRS-O: $r=-,227$; IRRS-S: $r=-,034$), kuid see seos pole statistiliselt oluline. Samasooliste konkurentsi osas ilmnas meeste puhul nõrk positiivne seos ($r=,126$), kuid ka see ei olnud statistiliselt oluline. Meeste puhul ilmnas sarnaselt naistele statistiliselt oluline seos vaid isikute vahelise agressiivsuse mõlema skaala vahel ($r=,707$, $p=,001$).

Hüpoteesi teises osas oletasime, et naiste puhul on konkurents sookaaslaste vahel tugevamini väljendunud. Selle kontrollimiseks teostasime lisaks ka sõltumatute muutujatega t-testi (tabel 4).

Tabel 4: Meeste ja naiste keskmist tulemuste erinevused agressiivsuse skaaladel

	Statistikud						Olulisus
	M		SD		F	p	
	M	N	M	N			
K-faktor	-0,23	0,05	0,48	0,56	0,76	0,39	
ICS	2,86	3,04	,87	1,03566	1,17	0,28	
IRRS-S	1,47	1,43	,29	,27872	0,10	0,75	
IRRS-O	1,47	1,19	,36	,20168	12,49	0,00	0,003

Märkused: ICS - Samasooliste konkurentsi skaala; IRRS-S - Agressiivsus suhetes – sama sugupool; IRRS-O - Agressiivsus suhetes – vastassugupool;

Naiste keskmised skoorid sugudesisese konkurentsi skaalal olid kõrgemad meeste omadest (naised $M=3,04$ ja mehed $M=2,85$), kuid naiste tulemuste puhul oli ka standardhälve suurem ($SD=1,04$, meestel $SD=0,87$). Sõltumatu t-testiga kontrollisime erinevuste olulisust. Leven'i testi F statistiku tulemus 1,174 lubab järeldada, et meeste ja naiste tulemustes soosisese konkurentsi skaalal ei ole statistiliselt olulist erinevust. Seega ei saanud kinnitust hüpoteesi teine osa, et naiste puhul on sugudesisene konkurents tugevamalt esindatud kui meeste puhul. Küll aga ilmnes statistiliselt oluline erinevus sugude vahel agressiivsuses vastassugupoole suhtes, kus meeste agressiivsus vastassugupoole suhtes on erinev. Kokkuvõtvalt võib öelda, et antud valimi puhul, ei õnnestunud tõestada, et K-faktor ennustaks agressiivsust käitumises. Küll aga ilmnes, et agressiivsus ühe soo suhtes võib ennustada agressiivsust ka teise soo suhtes ning seda tugevamalt just meeste puhul.

H 2: Kiire elukäigustrateegia seostub isiksuseomadustest kõrge ekstravertsusega (impulsiivne käitumine) ja madala sotsiaalsusega (teistega arvestamine)

Hüpoteesi uurimiseks hindasime K-faktori ja isiksuseomaduste omavahelisi korrelatsioone Pearsoni korrelatsioonikoefitsiendi alusel. Tulemustest ilmnes et naiste puhul on elukäigu strateegia ja kõigi vaadeldud isiksuseomaduste vahel olemas nõrgad kuni keskmised korrelatsioonid (vahemikus $r=0,2 \dots 0,54$) ning need on ka statistiliselt olulised (tabel 5). Vaid sotsiaalsuse puhul ei olnud korrelatsioon oluline. Meeste puhul ilmnes sama tendents,

Tabel 5: Elukäigu strateegia ja isiksuseomaduste vahelised korrelatsioonid soost lähtuvalt

	M (n=20)					
	N	E	O	A	C	K-faktor
N (n=83)						
N	1	,073	,293	,009	-,561*	-,205
E	-,295**	1	,532*	-,173	-,189	,264
O	-,042	,407**	1	,477*	-,045	,324
A	-,233*	,016	,076	1	,440	,148
C	-,495**	-,132	-,115	,113	1	,439
K-faktor	-,544**	,403**	,355**	,190	,329**	1

*Korrelatsioon on oluline usaldusnivool $p<0,05$

**Korrelatsioon on oluline usaldusnivool $p<0,01$

Märkused: diagonaalist ülalpool on meeste ning allpool naiste tulemused; N – neurootilisus; E- ekstravertsus; O – avatus, A – sotsiaalsus, C - meelekindlus

kuid korrelatsioonid olid madalamad ja statistiliselt ebaolulised. Seega ei saa antud väikese valimi põhjal öelda, et K-faktor ja isiksuseomadused oleksid meeste puhul omavahel seotud. Kõige tugevam korrelatsioon K-faktoriga ilmnes naiste puhul neurootilisusega ($r=-,54$; $p=,001$) ning meeste puhul meelekindlusega ($r=,44$; $p=0,053$). Kui hüpoteesis oletasime, et K-faktor seostub madala sotsiaalsusega ning kõrge ekstravertsusega, siis analüüsist ilmnes, et K-faktor on seotud küll ekstravertsusega, kuid mitte sotsiaalsusega ning seda vaid naiste puhul.

H3: Isiksuseomadused ning elukäigustrateegiat väljendav K-faktor ennustavad agressiivset käitumist võrdselt

K-faktori ja agressiivsuse omavahelisi seoseid kontrollisime juba esimese hüpoteesi puhul ja ilmnes, et puudub statistiliselt oluline seos K-faktori ja agressiivsuse vahel nii meeste kui naiste puhul. Hüpoteesi teise poole kontrollimiseks võrdlesime omavahel seoste tugevust isiksuseomaduste ja isikute vahelise agressiivsuse skaalade vahel (tabel 6). Analüüsist selgus,

Tabel 6: Isiksuseomaduste seosed isikutevahelise agressiivsusega, soost lähtuvalt

M (n=20) N (n=83)	IRRS-S	IRRS-O	ICS	N	E	O	A	C
IRRS-S	1	,707**	-,129	-,010	,038	-,089	-,317	-,454*
IRRS-O	,462**	1	,095	,202	,192	-,085	-,405	-,636**
ICS	,166	,224*	1	,576**	,192	,312	,076	-,137
N	,098	,159	,093	1	,073	,293	,009	-,561*
E	,210	,061	,006	-,295**	1	,532*	-,173	-,189
O	,181	,117	-,034	-,042	,407**	1	,477*	-,045
A	-,084	-,325**	-,495**	-,233*	,016	,076	1	,440
C	-,157	-,156	,064	-,495**	-,132	-,115	,113	1

*Korrelatsioon on oluline usaldusnivool $p<0,05$

**Korrelatsioon on oluline usaldusnivool $p<0,01$

Märkused: diagonaalist ülalpool on meeste ning allpool naiste tulemused;

ICS - Samasooliste konkurentsi skaala; IRRS-S - Agressiivsus suhetes – sama sugupool;

IRRS-O - Agressiivsus suhetes – vastassugupool; N – neurootilisus; E- ekstravertsus; O – avatus, A – sotsiaalsus, C - meelekindlus

et naiste puhul on isiksuseomadustest agressiivsusega seotud madal sotsiaalsus, mille puhul ilmnes negatiivne korrelatsioon agressiivsuse ja konkurentsi sama sugupoole suhtes

(IRRS-O: $r=-,33$, $p=0,01$; ICS, $r=-,49$, $p=0,01$) Meeste puhul ilmnes negatiivne korrelatsioon meelekindluse ja isikute vahelise agressiivsuse mõlema skaalaga (IRRS-O: $r=-,64$, $p=0,01$; IRRS-S: $r=-,45$, $p=0,05$) ning positiivne korrelatsioon neurootilisuse ja sama sugupoolega konkurentsi osas ($r=,58$, $p=0,01$). Analüüsi tulemuste põhjal võib öelda, et isiksuseomadused ennustavad paremini agressiivsust kui K-faktor. Isiksuseomadustest naistel madal sotsiaalsus ning meestel madal meelekindlus ja kõrge neurootilisus ennustavad agressiivset käitumist.

Arutelu ja järeldused

Käesoleva seminaritöö eesmärk oli uurida elukäigustrateegia (K-faktor), isiksuseomaduste (Viie Faktori Mudeli baasil) ja isikutevahelise agressiivsuse seoseid. Selleks leiti elukäigustrateegiat väljendav K-faktor ning võrreldi saadud tulemusi isiksuseomaduste skooride ning agressiivsuse skaalade tulemustega.

Esimene ja teine hüpotees - kiire elukäigustrateegia on seotud suurema agressiivsusega ning samasooliste omavahelise konkurentsi naiste puhul ning kiire elukäigustrateegia seostub isiksuseomadustest kõrge extravertsuse ja madala sotsiaalsusega – said osaliselt kinnitust. Kolmas hüpotees - isiksuseomadused ja K-faktor ennustavad agressiivset käitumist võrdselt – ei leidnud antud seminaritöös kinnitust.

Tulemustest ilmnes, et antud valimi puhul ei ole K-faktor seotud agressiivsusega, samuti mitte agressiivsust ennustavate isiksuseomadustega (meestel kõrge neurootilisus ja madal meelekindluse ning naistel madal sotsiaalsus). K-faktori seos isiksuseomadustega ilmnes naistel kõigi isiksuseomaduste osas väljaarvatud sotsiaalsus ning meeste puhul puudus statistiliselt oluline seos ühegi isiksuseomadusega. Meeste tulemuse mitte-kooskõllalisuse põhjuseks võib olla meie väike valim – 20 osalejat, mistõttu ei saa siin teha kaugeleulatuvaid järeldusi sugudevahelistes erinevustes. Kuid naiste tulemuste erinevus püstitatud hüpoteesist on siiski üllatav. Võimalik, et põhjuseks on see, et meie valimi puhul ei väljendunud K-faktor nii tugevalt, mistõttu ka K-faktori seosed nii agressiivsuse kui isiksuseomadustega jäävad nõrgaks. Tulevikus vajaks põhjalikumat kaalumist religioossuse küsimustiku kasutamine Eesti kontekstis. Antud küsimustik omas kõige nõrgemat faktorlaadungit ning sisaldas väiteid,

mis eeldavad teadlikku tegutsemist religioossetes organisatsioonides mis ilmselt Eestis ei ole nii laialt levinud.

Analüüsist ilmnes, et agressiivsus ei sõltu nõ ohvri soost. Meie kasutatavad mõõtmisvahendid hindasid agressiivsust mõlema soo suhtes. Ilmnes, et kui esineb agressiivsust ühe soo suhtes, esineb seda ka teise soo suhtes ning siin ei ole sugudevahelisi erinevusi. Naiste puhul on aga agressiivsus suguõdede vastu seotud sugudesisese konkurentsiga. Samas ei saa väita, et naiste puhul oleks sugudesisene konkurents tugevamalt esindatud kui meeste puhul. Pigem on siin taustal erinevad mehhanismid. Naiste puhul on sugudesisene konkurents seotud agressiivsusega vastassugupoole suhtes. See tulemus on kooskõlas varasemate uurimustega, mis käsitlevad sugudesisest konkurentsi kui osa seksuaalsest valikust, mis on oluline vastassugupoole ligitõmbamiseks (Buss 1988). Naiste agressiivsuse taustal on isikuomadustest madal sotsiaalsus. Uuringud on näidanud (Sanz et al, 2010), et viha on peamiselt seotud neurootilisusega ning usaldamatus ja konfrontatsioon on seotud madala sotsiaalsusega. Sarnaseid tulemusi on raporteerinud ka Buunk ja Fisheri, tuues välja naiste puhul negatiivse korrelatsiooni sotsiaalsusega ning positiivse korrelatsiooni neurootilisusega. (Buunk, Fisher 2009). Meie oma tulemustes ei leidnud seost neurootilisusega, küll aga sotsiaalsusega. See võib olla võimalik seletus naiste agressiivsuse eripärale. Võimalik, et antud valimi puhul 18-25 aastased tudengid – on agressiivsus väljendunudki vaid konkurentsina.

Meeste puhul on erinevate agressiivsuste liikide taustal erinevad isikuomadused: agressiivse käitumisega (mõlema soo suhtes) on seotud madal meelekindlus, kuid samasooliste konkurentsiga on seotud neurootilisus. Need tulemused on kooskõlas Buunk ja Fisheri uurimusega (Buunk, Fisher 2009), mis näitab, et meeste seas on samasooliste konkurents ennustatav kõrge skooriga neurootilisuse skaalal.

K-faktori ja isiksuseomaduste omavaheliste seoste analüüsist ilmnes, et naiste puhul on K-faktoril positiivne seos tõepoolest ekstravertsuse, meelekindluse ja avatusega ning madala neurootilisusega ning meeste puhul meelekindlusega. Sotsiaalsuse seost K-faktoriga ei ilmnenud ei meeste ega naiste puhul. Kui võrrelda antud seminaritöös saadud tulemusi varasemate uurimustega, siis naiste tulemuse osas on need kooskõlas ka varasemate uurimustega. Robins ja Caspi leidsid oma uurimuses (Robins, Caspi 2002), et ekstravertsus,

meelekindlus ja madal neurootilisus ennustavad suuremat rahulolu suhetega ja vähem halvasti kohtlemist ja kuritarvitusi.

Antud töös ei leidnud kinnitust hüpoteesid, mis olid seotud K-faktori ennustusvõimega agressiivse käitumise osas. Küll aga said kinnitust hüpoteesid, mis olid seotud isikuomaduste ennustusvõimega agressiivsuse osas. K-faktori madala ennustusvõime põhjuseks võib olla selle konstrukti nõrgem väljendus meie valimi peal. Siin oleks vaja kindlasti põhjalikumat analüüsi küsimustike osas, kuna tegu oli esmakordselt Eestis kasutatud küsimustikega.

Samuti tuleks kaaluda religioossuse küsimustiku kasutamist, kuna see valdkond on ilmselt eestlaste jaoks erineva tähendusega. Edasises uurimustöös oleks vajalik hinnata kasutatavate küsimustike valiidsust Eesti kontekstis ning kaasata antud vanuserühmas ka muude elualade inimesi, samuti tuleks suurendada meeste osakaalu vastajates.

Antud töö tulemustest ilmnes, et meeste ja naiste agressiivsuse objektis ja sisus ning neile baasiks olevates isiksuseomadustes on erinevused.

Kasutatud kirjandus

- Allik, J., Realo, A., Konstabel, K. (2003). Isiksusepsühholoogia. Tartu Ülikooli Kirjastus, 23-65.
- Belsky, J., Jaffee, S.R., Caspi, A., Moffitt, T., Silva, P.A. (2003). Intergenerational relationships in young adulthood and their life course, mental health, and personality correlates. *Journal of Family Psychology*, 17, 460-471.
- Bowlby, J. (1970). Disruption of affectional bonds and its effect on behaviour. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 2(2), 75 – 86.
- Buss, D.M. (1988). The Evolution of Human Intrasexual Competition: Tactics of Mate Attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54 (4), 616-628.
- Buss, D.M. (2005). Handbook of Evolutionary Psychology. John Wiley & Sons, Inc., 68 – 96
- Buunk, A.P., Fisher, M. (2009). Individual Differences in Intrasexual Competition. *Journal of Evolutionary Psychology*, 7 1, 37-48
- Eysenck, S., Eysenck, H. (1971). Crime and Personality: item analyses of questionnaire responses. *British Journal of Criminology*. 11, 49-62.
- Figueredo, A.J. (2007). *The Arizona Life History Battery*.
<http://www.u.arizona.edu/~ajf/alhb.html>; 20.04.2012.
- Figueredo, A.J., Vásquez, G. , Hagenah-Brumbach, B., Schneider, S.M.R. (2010). The heritability of life history strategy: The k-factor, covitality, and personality. *Ethology and Evolutionary Psychology*, Department of Psychology, University of Arizona, Available online: 23 Aug; <http://dx.doi.org/10.1080/19485565.2004.9989090>. 07.03.2012
- Figueredo, A.J., Gladden, P.R., Hohman, Z. (2011). The Evolutionary Psychology of Criminal Behaviour. *Applied Evolutionary Psychology*. Oxford University Press, 201 – 221.
- Figueredo, A.J., Gladden , P.R., Beck, C.J.A. (2012). Intimate Partner Violence and Life History Strategy. *The Oxford Handbook of Sexual Conflict in Humans*. Oxford University Press, 72-99.
- John, O.P., Robins, R. W., Pervin L. A.(2008). Handbook of personality: Theory and research, New York, Guilford Press. 3th Ed. ,114-158.

- Kaplan, H. S., Hill, K., Lancaster, J. L., Hurtado, A. M. (2000). A theory of human life history evolution: Diet, intelligence, and longevity. *Evolutionary Anthropology*, 9, 156-185. doi:10.1002/1520-6505(2000)9:4<156::AID-EVAN5>3.0.CO;2-7
- Konstabel, K., Lönnqvist, J.-E., Walkowitz, G., Konstabel, K., Verkasalo, M. (2012). The 'Short Five' (S5): Measuring Personality Traits Using Comprehensive Single Items. *European Journal of Personality*, 26, 13–29
- McCrae, R. R., John, O.P. (1992). An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications. *Journal of Personality*, 60(2), 175-215.
- McCrae, R.R. & Costa, P.T. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American Psychologist*, 52, 509-516.
- Muncer, S.J. (2011). The general factor of personality: Evaluating the evidence from meta-analysis, confirmatory factor analysis and evolutionary theory. *Personality and Individual Differences*, 51(6), 775-778.
- Olderbak, S.G., Figueredo, A.J. (2010). Life history strategy as a longitudinal predictor of relationship satisfaction and dissolution. *Personality and Individual Differences*, 49, 234-239.
- Robins, R.W., Caspi, A., Moffitt, T.E. (2002). It's not just who you're with, it's who you are: personality and relationship experiences across multiple relationships. *Journal of Personality*, 70, 925 – 964.
- Rushton, J.P., Bons, T.A., Hur, Y.-M. (2008). The genetics and evolution of the general factor of personality. *Journal of Research in Personality*, 42, 1173–1185
- Sanz, J., Garcia-Vera, M., Magan, I. (2010). Anger and Hostility from the perspective of the Big Five personality model. *Scandinavian Journal of Psychology*, 51, 262 – 270.

LISA 1

Uurimuse „Elukäigu teooria ja agressiivsuse seosed“ – kasutatud küsimustikud ja üksikküsimuste arv

Jrk nr	Küsimustik	Küsimuste arv
1	Arizona Life History Battery (ALHB)*	160
	1.1. <i>MINI-K</i>	20
	1.2. <i>Intuitsioon, planeerimine, kontroll</i>	20
	1.3. <i>Ema/ isa suhete kvaliteet</i>	26
	1.4. <i>Perekond/ sõbrad - kontaktid</i>	10
	1.5. <i>Perekond/ sõbrad – toetus</i>	20
	1.6. <i>Lähisuhete küsimustik</i>	36
	1.7. <i>Altruism</i>	50
	1.8. <i>Religioossus</i>	17
2	Culture of Honor Revenge Scale	16
3	Attitudes towards Dating Scale (MES)	10
4	Multidimensional Socio-Sexual Inventory (SOI)	34
5	Self Perception Scale (MVI)	22
6	BRIEF-A Behavioral Regulation Scales	30
7	Levenson Self-Report Psychopathy Scale (Primary and Secondary Subscales)	26
8	Reactive-Proactive Aggression Scales	23
9	Young Schema Questionnaire	75
10	Social Comparison Scale	11
11	Communal Exchange orientation	23
12	Interpersonal Relations Rating Scale (IRRS)*	94
13	Competitor Derogation Tactics	83
14	Intrasexual Competition Scale*	12
15	Mate Guarding Scale	8
16	Mate Retention Inventory	104
17	Demographics Questions	5
18	Isiksuseküsimustik S5*	60
KOKKU		835

*Tärniga märgitud küsimustikud olid kasutuses antud seminaritöös

Informeeritud nõusolek

Antud bakalaaurusetöö on osa suuremast rahvusvahelisest projektist, kus kogutakse andmeid uurimaks, kas on olemas ühine nn K-faktor, mis iseloomustab inimeste käitumist seksuaalsete ja lähedussuhete valdkonnas. Samuti võrdleme mainitud faktori suhet isiksusomadustega nn Big Five jaotuse põhjal.

Uurimisrühma kuuluvad: Aet Leppik, Piret Pichen, Elis Randma, Kristi Reimets, Helena Landes, Hannes Kuhlbach ehk Tartu Ülikooli sotsiaalteaduskonna psühholoogia instituudi üliõpilased

Küsimustike täitmine on vabatahtlik ja anonüümne. Ainukeseks kriteeriumiks on vanus.

Uuringust saad osa võtta kui Sul on vanust 18 - 24 aastat.

Sul tuleb vastata erinevate küsimustikele, mis puudutavad Sinu suhtumist partnerisse, lähedastesse inimestesse, konkurentidesse ning käitumist erinevates situatsioonides.

Küsimused on enesekohased, kohati üsnagi intiimset laadi. Eelistatult vasta neile üksi olles.

Vastamiseks kulub aega 1 - 1,5 h. **Küsimustik on jaotatud blokkideks ning iga bloki lõpus palutakse sul enne salvestamist lisada oma varjunimi. Kasuta ALATI sama ja võimalikult unikaalset varjunime. See on vajalik, et Sinu täidetud küsimustikud omavahel ühendada.**

Kui soovid teha pausi või täita edasi mõnel teisel päeval on sul võimalik vastatud küsimused salvestada. Sellisel juhul pead vajutama nupule "Salvesta". Seejärel kuvatakse Sulle veebiaadress, mille saad endale arvutisse salvestada või lasta saata e-mailile ning hiljem klikates sinna, saad küsimustike täitmist jätkata sealt, kus Sul pooleli jäi. Palume tööd mitte pooleli jätta keset küsimustikku, vaid kahe küsimustiku vahepeal (peale varjunime sisestamist ja salvestamist).

Küsimustik on vastamiseks avatud 19.märts kuni 9.aprill; arvesta sellega ka pausi tehes.

Küsimustele vastamine on anonüümne, küsitavaid andmeid kasutame vaid statistika jaoks.

Kõik vastused kodeeritakse ja töödeldakse statistilise tarkvaraga, leidmaks seaduspärasid kõikide vastanute hulgas. Juhul, kui soovid tagasisidet, siis palun varusta töö pseudonüümiga

ning saada kiri krei@ut.ee.

Vajutades nupule "Saada" kinnitad, et oled aru saanud vastamise tingimustest ning Sind suunatakse küsimustikele vastama.

Tartu Ülikooli tudengitel on võimalus saada küsimustike täitmise eest katsepunkte. Selleks kirjuta oma valitud varjunime ette TÜ. Need edastatakse vastava aine õppejõule.

Täname Sind uuringus osalemises. Head vastamist.

*Vali endale varjunimi, mida hakkad kasutama

Arizona Life History Battery (ALHB)

1.1. MINI-K

Palun märgi, mil määral sa nõustud või ei nõustu alltoodud väidetega. Vastamiseks kasuta allpool toodud skaalat, valides vastus, mis kirjeldab sind kõige enam. Kui sa ei saa väitele vastata, vasta palun „Ei tea/ ei saa vastata“.

Skaala:

- 3 Ei ole üldse nõus
- 2 Ei ole nõus
- 1 Ei ole üldiselt nõus
- 0 Ei tea/ ei saa vastata
- 1 Olen üldiselt nõus
- 2 Olen nõus
- 3 Nõustun täielikult

Küsimused:

- 1 Ma tean sageli, kuidas asjad kujunevad.
- 2 Olukorra lahendamiseks püüan mõista, kuidas sattusin sellesse situatsiooni.
- 3 Halvas situatsioonis leian tihti ka hea külje.
- 4 Ma ei anna alla enne kui olen oma probleemid lahendanud.
- 5 Planeerin tihti oma tegevusi ette.
- 6 Väldin riskide võtmist.
- 7 Lapsepõlves oli mul lähedane ja soe suhe oma bioloogilise emaga.
- 8 Lapsepõlves oli mul lähedane ja soe suhe oma bioloogilise isaga.
- 9 Mul on oma lastega lähedane ja soe suhe.
- 10 Mul on oma seksuaalpartneriga lähedane ja soe suhe.
- 11 Ma eelistaksin samaaegselt ühte kui mitut seksuaalsuhet (partnerit).
- 12 Enne seksuaalvahekorda astumist peab mul olema selle inimesega lähedane suhe.
- 13 Hoian tihedat kontakti oma sugulastega.
- 14 Ma saan sageli oma sugulastelt emotsionaalset toetust ja praktilist abi.
- 15 Ma pakun sageli oma sugulastele emotsionaalset toetust ja praktilist abi.
- 16 Hoian tihedat kontakti oma sõpradega.
- 17 Ma saan sageli oma sõpradelt emotsionaalset toetust ja praktilist abi.
- 18 Ma pakun sageli oma sõpradele emotsionaalset toetust ja praktilist abi.
- 19 Ma olen tihedalt seotud ja kaasatud oma naabruskonnaga.
- 20 Ma olen tihedalt seotud ja kaasatud oma religioosse grupiga.

1.2. Intuitsioon, planeerimine ja kontroll

Palun märki, mil määral sa nõustud või ei nõustu alltoodud väidetega. Vastamiseks kasuta allpool toodud skaalat, valides vastus, mis kirjeldab sind kõige enam. Kui sa ei saa väitele vastata, vasta palun „Ei tea/ ei saa vastata“.

Skaala:

- 3 Ei ole üldse nõus
- 2 Ei ole nõus
- 1 Ei ole üldiselt nõus
- 0 Ei tea/ ei saa vastata
- 1 Olen üldiselt nõus
- 2 Olen nõus
- 3 Nõustun täielikult

Küsimused:

- 1 Ma tajun halba olukorda juba enne selle juhtumist.
- 2 Ma tajun, kui mingi võimalus on mulle avanemas.
- 3 Ma tajun hästi, mis minuga juhtuma hakkab.
- 4 Ma oskan hästi ette näha, kuidas asjad minema hakkavad.
- 5 Oma mineviku lahti mõtestamine aitab mul leida lahendusi tulevikuks.
- 6 Kui midagi halba on juhtunud, mõtlen, kuidas ma oleksin võinud seda ennetada.
- 7 Üritan endaga juhtunud asju lahti mõtestada.
- 8 Ma olen tajunud ette, kuidas asjad juhtuvad.
- 9 Kui asjad ei lähe vastavalt minu plaanidele, on minu moto „ Kui on tahe, on ka võimalus.“
- 10 Raskest olukorras olles teen kõik võimaliku, et muuta see paremaks.
- 11 Isegi kui ma tunnen, et mul on liiga palju teha, leian võimaluse kuidas kõik tehtud saan.
- 12 Probleemidega silmitsi seistes, ei anna ma alla enne kuni olen need lahendanud.
- 13 Ma ei anna alla, isegi kui olukord on läinud raskeks.
- 14 Leian, et raskest olukorrast on mul alati midagi olulist õppida.
- 15 Raske olukord aitab mul asju teise pilguga hinnata.
- 16 Isegi kui kõik tundub minema halvasti, leian ma tavaliselt selles midagi positiivset
- 17 Ma leian midagi positiivset ka kõige halvemas olukorras.
- 18 Mulle meeldib tuleviku osas plaane teha.
- 19 Ma tean, mida ma elult tahan.
- 20 Minu arvates on kasulik seada eesmärged tulevikuks.

1.3. Ema/isa suhete kvaliteet

Palun hinnake järgmisi omadusi oma bioloogilistel vanematel (siia alla ei kuulu kasuvanemad) üleskasvamise ajal. (Kui väide ei kirjelda Teid, näiteks kuna Teil ei olnud oma bioloogilise isaga kontakti, vastake palun "Üldse mitte").

0 = Üldse mitte

1 = Vähe

2 = Natuke

3 = Palju

Küsimused:

Palun hinnake järgmisi omadusi oma bioloogilistel vanematel:	Jrk	Ema	Jrk	Isa
Mil määral nad mõistsid Sinu probleeme ja muresid?	1		14	
Kui palju Sa usaldasid neile oma muresid?	2		15	
Kui palju armastust ja kiindumust nad Sulle väljendasid?	3		16	
Kui palju aega ja tähelepanu nad Sulle andsid, kui Sa seda vajasid?	4		17	
Kui palju nad panustasid Sinu eest hoolitsemisel ja üles kasvatamisel?	5		18	
Kui ranged olid nende reeglid Sinu suhtes?	6		19	
Kui järjepidevad nad reeglite osas olid?	7		20	
Kui karmid nad Sinu karistamisel olid?	8		21	
Mil määral nad keelasid Sind tegemast asju, mis teistele sinuvanustele lastele oli lubatud?	9		22	
Mil määral nad eeldasid, et kõikides tegevustes annad oma parima?	10		23	
Kui palju nad õpetasid Sulle elust?	11		24	
Kui lahked ja abivalmid nad olid inimestega väljastpoolt perekonda?	12		25	
Kui seltskondlikud ja sõbralikud nad olid inimestega väljastpoolt perekonda?	13		26	

1.4. Kontaktid pere ja sõpradega

Järgnevad küsimused puudutavad Sinu veresugulasi (nt. Sinu bioloogilised vanemad, vennad, õed, onud, tädid ja nõod) ja sõpru ning nendega veedetud aega. (Kui väide ei kirjelda Sind, näiteks kuna Sul ei ole kontakte oma veresugulastega, vasta palun “Üldse mitte”)

0 = Üldse mitte

1 = Vähe

2 = Natuke

3 = Palju

Küsimused:

Viimase 12 kuu jooksul, ligikaudu kui mitu korda	Jrk	Sugulased	Jrk	Sõbrad
Oled neid näinud?	1		6	
On nad Sul külas käinud?	2		7	
Oled Sa neil külas käinud?	3		8	
Oled Sa nendega kokku saanud mujal, näiteks pargis, baaris või peol?	4		9	
Oled Sa nendega rääkinud telefoni teel või suhelnud interneti vahendusel?	5		10	

1.5. Toetus pere ja sõpradega

Järgnevalt on mõned küsimused üksteise abistamise kohta. Kui sageli on mõni pereliige või sõber Sind aidanud järgneval viisil?

0 = Üldse mitte

1 = Vähe

2 = Natuke

3 = Palju

Viimase 12 kuu jooksul, ligikaudu kui mitu korda	Jrk	Sugulased	Jrk	Sõbrad
Aidanud muremõtetest vabaneda?	11		21	
Ütelnud Sulle, et oled midagi hästi teinud?	12		22	
Ütelnud Sulle, et meeldid neile täpselt sellisena nagu oled?	13		23	
Andnud Sulle raha?	14		24	
Väljendanud Sulle kiindumust?	15		25	
Pakkunud Sulle võimalust Sind kuhugi viia?	16		26	
Sind kuulanud, kui oled rääkindu oma tunnetest?	17		27	
Välja näidanud huvi ja muret Sinu heaolu vastu?	18		28	
Hoolitsenud Sinu pereliikmete eest ajal, kui Sa oled eemal olnud?	19		29	
Pakkunud Sulle mõneks ajaks öömaja?	20		30	

1.6. Lähisuhete küsimustik (Experiences in Close Relationships)

Järgnevad väited kirjeldavad seda, kuidas sa ennast tunned lähisuhetes. Me peame silmas seda, mida sa koged üldiselt lähisuhetes, mitte seda mis sinu praeguses suhtes toimub. Palun vasta kuivõrd sa nõustud järgnevate väidetega, märkides sobiva vastuse väite järgi lahtrisse.

Skaala:

- 3 pole üldse nõus
- 2 pole nõus
- 1 pigem pole nõus
- 0 neutraalne (ei kumbki)
- 1 pigem nõus
- 2 nõus
- 3 täiesti nõus

Küsimused:

1. Eelistan partnerile mitte näidata, mida sügaval sisimas tunnen
2. Ma muretsen selle pärast, et mind võidakse hüljata.
3. Ma tunnen ennast äärmiselt mõnusalt kui ma olen oma partneri(te)ga lähedane.
4. Muretsen palju oma suhte pärast.
5. Kui ma tunnen et me hakkame lähedaseks saama, tõmbun ma eemale.
6. Ma tunnen muret, et mu partnerid ei hooli minust nii palju kui mina hoolin neist.
7. Mul hakkab ebamugav kui mu partner tahab minuga väga lähedaseks saada.
8. Muretsen palju, et mu partner ei soovi minuga jääda.
9. Oma partnerile ennast avades ei tunne ma end üldse mugavalt.
10. Soovin sageli, et mu partneri tunded minu vastu oleksid sama kindlad kui minu tunded tema vastu.
11. Ma tahan olla lähedane oma partneriga, aga ma tõmbun eemale.
12. Ma soovin sageli täiesti üheks muutuda partneritega, ja see mõnikord peletab nad eemale.
13. Muutun närviliseks kui partnerid saavad mulle liiga lähedaseks.
14. Ma muretsen üksi olemise pärast.
15. Tunnen, et võin oma partneriga kõhklemata jagada oma kõige isiklikumaid mõtteid ja tundeid.
16. Minu lähedusevajadus hirmutab mõnikord inimesi minust eemale.
17. Ma väldin oma partneriga liiga lähedaseks saamist.
18. Ma vajan palju partneripoolset kinnitust, et ma olen armastatud.
19. Mulle tundub suhteliselt lihtne oma partneriga lähedaseks saada.
20. Mõnikord mulle tundub, et ma sunnin oma partnerit näitama rohkem tundeid, rohkem seotust.
21. Leian, et mul on keeruline olla sõltuv oma partnerist.
22. Muretsen harva selle pärast, et mu partner võib mu maha jätta.

23. Eelistan oma partneriga mitte liiga lähedane olla.
24. Kui ma ei suuda panna partnerit üles näitama huvi minu vastu, siis lähen endast välja või vihastan.
25. Räägin oma partneriga absoluutselt kõigest.
26. Mulle tundub, et minu partner(id) ei taha nii suurt lähedust, nagu mulle meeldib.
27. Harilikult arutan oma probleeme ja mured partneriga läbi.
28. Kui mul pole lähisuhet, siis tunnen veidi ärevust ja ebakindlust.
29. Leian et mul on lihtne olla sõltuv oma partnerist.
30. See häirib mind, kui mu partner pole minu juures nii palju kui ma tahaksin.
31. Mul pole keeruline küsida partnerilt lohutust, nõuannet või abi.
32. Mind häirib kui partnerid ei ole saadaval siis kui ma neid vajan.
33. Raskel hetkel partneri poole pöördumine tasub alati ära.
34. Kui mu partnerid mind kritiseerivad, tunnen ma ennast väga halvasti.
35. Ma pöördun oma partneri poole paljude asjadega, ka julgustuse ja lohutuse saamiseks.
36. Ma panen pahaks kui mu partner veedab aega ilma minuta.

1.7. Altruism

Palun märki ära, mil määral nõustud või ei nõustu allolevate väidetega. Kui sul pole veel lapsi, siis vali keskmine vastusevariant - ei tea, ei saa vastata. Osad väited puudutavad tulevikku, nende puhul palume sul ennustada, kuidas sa võiksid käituda, kui sul oleks laps/lapsed. Kui Sulle tundub, et ei saa väitele vastata, vali keskmine variant - ei tea, ei saa vastata.

Skaala:

-3	üldse ei nõustu
-2	mõnevõrra ei nõustu
-1	veidi ei nõustu
0	Ei tea / Ei saa vastata
1	nõustun veidi
2	nõustun mõnevõrra
3	täiesti nõus

1.7.1. Altruism oma laste suhtes

- 1 Praegu on mul üldiselt head suhted oma lastega.
- 2 Minu suhted oma lastega on minevikus olnud üldiselt positiivsed.
- 3 Ma eeldan, et tulevikus on mul suhted oma lastega üldiselt positiivsed
- 4 Ma panustan praegusel ajal palju suhetesse oma lastega.
- 5 Kui mu lapsed tunduvad murelikud, jätan alati oma kavatsused tahaplaanile
- 6 Ma tihti helistan, kirjutan ja käin külas oma täiskasvanud lastel.
- 7 Kui mu täiskasvanud lapsed lahutaksid või jääksid töötuks, võtaksin nad tagasi enda juurde elama
- 8 Kuu jooksul kulutan ma palju aega pakkudes oma lastele emotsionaalset tuge

1.7.2. Altruism oma sugulaste suhtes

1. Kui mu sugulased tunduvad murelikud, jätan alati oma kavatsused tahaplaanile
2. Ma tihti helistan, kirjutan ja käin külas oma veresugulastel.
3. Kui mu veresugulased lahutaksid või jääksid töötuks, võtaksin nad enda juurde elama
4. Kuu jooksul kulutan ma palju aega pakkudes oma veresugulastele emotsionaalset tuge
5. Ma teen palju oma sugulaste heaolu nimel.
6. Ma olen minevikus palju teinud oma sugulaste heaolu nimel.
7. Ma eeldan, et tulevikus teen ma palju oma sugulaste heaolu nimel.

1.7.3. Altruism sõprade suhtes

1. Minul on tähtsaid oskusi, mida ma saan teistele edasi anda
2. Paljud inimesed pöörduvad minu poole nõuannete saamiseks
3. Ma õpetan tihti inimestele erinevaid asju
4. Inimesed pöörduvad pidevalt minu poole, kui nad vajavad abi/toetust/jne...
5. Mul on hea mõju paljude inimeste elule
6. Ma oleksin nõus kasvatama lähedase sõbra last, kui sõber peaks ootamatult surema.
7. Kui sõber ei saaks majanduslikel põhjustel endale eraldi elamist lubada, siis võtaksin ta enda juurde elama.
8. Ma olen sageli andnud raha oma kitsikustes olevale sõbrale, isegi kui selle tulemusena ei saa minu omad vajadused rahuldatud.
9. Ma ei tühistaks kunagi oma plaane sõbrale külla minna, kui mul palutakse (mitte ei nõuta) tööle ületunde teha.
10. Ma kulutan kuu jooksul palju aega pakkudes emotsionaalset tuge juhututtavatele (nagu näiteks naabrile, inimestele kirikus jne).
11. Ma teen praegu palju oma sõprade heaolu nimel.
12. Minevikus olen teinud palju oma sõprade heaolu nimel.
13. Ma eeldan, et ka tulevikus teen palju oma sõprade heaolu nimel.
14. Ma pingutan oma sõprade heaolu nimel ning mõtlen sellele palju

1.7.4. Altruism ühiskonna suhtes

1. Ma olen unikaalsel moel panustanud ühiskonda
2. Kui vaja, olen nõus hakkama abipolitseinikuks või ühinen naabrivalvega
3. Ma hoian ennast pidevalt kursis riigi uudiste ja ühiskondlike teemadega
4. Ma oleksin nõus kohtus tunnistusi andma õnnetuse kohta, mille pealtnägijaks ma olin.
5. Tavaliselt osalen nii kohaliku omavalitsuse kui ka Riigikogu valimistel.
6. Ma töotan tunduvalt rohkem kui enamus inimesi samal töökohal.
7. Ma võtaksin sama usinalt ka siis, kui ülemus mulle ei meeldiks või mul puuduks austus tema vastu.
8. Ma oleksin nõus maksma kõrgemat sotsiaalmaksu, et kõik saaksid kasutada paremat tervishoiuteenust.

9. Ma panustan tihti vabatahtlikult oma aega või raha mõne mulle tähtsa sotsiaalse eesmärgi nimel.
10. Kui mind palutakse, siis koguksin annetusi südame- ja vähiuuringute jaoks.
11. Ma hääletaksin referendumil seaduse poolt, mille tulemusena peaksin maksma rohkem makse, kui see aitaks neid inimesi, kes on minust majanduslikult halvemas olukorras.
12. Iga kuu kulutan palju aega tehes vabatahtlikku tööd mõnes tervishoiu- või sotsiaalhoolekandetasutuses.
13. Iga kuu kulutan palju aega tehes vabatahtlikku tööd mõnes noorsoo- või haridusasutuses.
14. Iga kuu teen palju tööd vabatahtlikuna mõnes poliitilises organisatsioonis.
15. Iga kuu teen palju tööd vabatahtlikuna mõnes heategevusorganisatsioonis või osalen heategevus- vms ürituste korraldamisel.
16. Ma osalen sageli ametiühingu- või professionaalsete ühingute või seltside koosolekutel.
17. Ma osalen sageli spordi- vms ühingu koosolekutel.
18. Ma osalen enamusel teiste erinevate gruppide (mitte tööga seotud või kohustuslike) gruppide koosolekutel.
19. Ma annetan tihti üksikisikutele (mitte organiseeritud gruppidele), sealhulgas ka tänaval kerjavatele inimestele.
20. Ma annetan tihti poliitilistele organisatsioonidele või eesmärkidele.
21. Ma annetan tihti mõnele organisatsioonile või heategevaks eesmärgiks (kaasa arvatud annetused, mis lähevad iga kuu maha minu pangakontolt).

1.8. Usklikkus, vaimsus

Palun märgi ära, mil määral nõustud või ei nõustu allolevate väidetega. Kui sulle tundub, et ei saa väitele vastata, vali keskmine variant - ei oska vastata, ei käi minu kohta.

Skaala:

-3	üldse ei nõustu
-2	mõnevõrra ei nõustu
-1	veidi ei nõustu
0	Ei tea / Ei saa vastata
1	nõustun veidi
2	nõustun mõnevõrra
3	täiesti nõus

Küsimused:

1. Ma olen väga usklik inimene.
2. Ma olen väga vaimne inimene.
3. Usk on minu elus tähtsal kohal.
4. Vaimsus on minu elus tähtsal kohal.
5. Mulle on või tulevikus saab olema tähtis, et minu lapsed saaksid usulist või vaimset juhendamist.
6. Usurühma liikmeks olemine on mulle väga tähtis
7. Ma eelistan olla nende inimestega, kes on sama usku kui mina.

8. Mulle oli või on tulevikus tähtis abielluda inimesega, kes on sama usku kui mina.
9. Ma osalen tihti usulistel või vaimsetel teenistustel.
10. Ma otsin tihti lohutust usulistest ja vaimsetest tegevustest, nagu palvetamine, mediteerimine, mõne usulise või vaimse jutluse kuulamine, suhtlemisest usulise või vaimse õpetajaga või -nõustajaga.
11. Kui ma pean langetama igapäevaseid otsuseid, püüan endalt alati küsida, kuidas minu usulised või vaimsed uskumused mul käituda soovitavad.
12. Ma käin tihti jumalateenistustel.
13. Ma osalen tihti usuliste gruppide kohtumistel.
14. Ma saan usugruppidelt tihti tasuta abi.
15. Ma annan suure osa oma sissetulekust usugruppidele.
16. Ma saan suure osa oma sissetulekust usugruppidelt.
17. Lapsepõlves omas usk minu kodus suurt mõju.

Isikutevaheliste suhete skaala (*Interpersonal Relations Rating Scale - IRRS*)

Instruktsioon: Küsimustiku täitmisel lähtu oma **viimase 12 kuu jooksul** olnud kõikidest kontaktidest kõigi inimestega, sõltumata nende soost. Vasta kõikidele küsimustele.

Hoolimata sellest, kuidas inimene toime tuleb, ikka on olukordi, kus me pole teiste inimestega nõus, tunneme tühimust, tahame midagi teistest erinevat, näakleme või peame sõnasõda lihtsalt selle pärast, et kellelgi on paha tuju, keegi on väsinud või on mõni muu põhjus. Inimesed kasutavad erinevaid vahendeid erimeelsuste lahendamiseks. Allpool on loetelu käitumistest, mis võivad esile tõusta erimeelsuste korral. Palun märki, kui mitu korda käitusid Sa nimetatud viisil VIIMASE AASTA JOOKSUL teiste inimeste suhtes, kes olid : a) sinuga samast soost; b) vastassoost

Vastusevariandid: Mitte kunagi/1 kord/ 6 korda/ 12 korda/ Kord nädalas/ Iga päev

Küsimused:

- 1 Ma lahendasin asjad rahumeelselt samast soost isikuga
- 2 Ma lahendasin asjad rahumeelselt vastassoost isikuga
- 3 Ma ei tahtnud, et minuga samast soost isikul oleks naissoost sõpru
- 4 Ma ei tahtnud, et vastassoost isikul oleks naissoost sõpru
- 5 Ma ei tahtnud, et minuga samast soost isikul oleks meessoost sõpru
- 6 Ma ei tahtnud, et vastassoost isikul oleks meessoost sõpru
- 7 Ma ärritusin samast soost isiku peale, kui ta ei teinud tüütuid töid selleks ajaks kui mina seda ootasin
- 8 Ma ärritusin vastassoost isiku peale, kui ta ei teinud tüütuid töid selleks ajaks kui mina seda ootasin
- 9 Ma nõudsin, et minuga samast soost isik kuuletuks mulle
- 10 Ma nõudsin, et vastassoost isik kuuletuks mulle
- 11 Ma alandasin endaga samast soost isikut
- 12 Ma alandasin vastassoost isikut
- 13 Ma vihastasin, kui minuga samast soost isik ütles, et ma joon liiga palju või et ma tarbin narkootikume
- 14 Ma vihastasin, kui vastassoost isik ütles, et ma joon liiga palju või et ma tarbin narkootikume
- 15 Ma nõudsin, et minuga samast soost isik astuks minuga seksuaalvahekorda, mida ta ise ei soovinud
- 16 Ma nõudsin, et vastassoost isik astuks minuga seksuaalvahekorda, mida ta ise ei soovinud
- 17 Ma ütlesin endaga samast soost isikule, et ta on inetu või ebameeldiv
- 18 Ma ütlesin vastassoost isikule, et ta on inetu või ebameeldiv
- 19 Ma ütlesin endaga samast soost isikule, et ta ei tuleks ilma minu abita toime
- 20 Ma ütlesin vastassoost isikule, et ta ei tuleks ilma minu abita toime
- 21 Ma solvasin või häbistasin minuga samast soost isikut teiste inimeste ees
- 22 Ma solvasin või häbistasin vastassoost isikut teiste inimeste ees
- 23 Ma sain väga tisedaks minuga samast soost inimese peale, kui too ei nõustunud minu seisukohaga
- 24 Ma sain väga tisedaks vastassoost inimese peale, kui too ei nõustunud minu

- seisukohaga
- 25 Ma kontrollisin, kui palju minuga samast soost isikul on raha ja kuidas ta seda kulutas
- 26 Ma kontrollisin, kui palju vastassoost isikul on raha ja kuidas ta seda kulutas
- 27 Ma kontrollisin minuga samast soost isiku tegemisi
- 28 Ma kontrollisin vastassoost isiku tegemisi
- 29 Ma tundsin, et minuga samast soost isik ei tohiks töötada või õppida koolis
- 30 Ma tundsin, et vastassoost isik ei tohiks töötada või õppida koolis
- 31 Ma nõudsin minuga samast soost isikult seksi hoolimata tema soovist
- 32 Ma nõudsin vastassoost isikult seksi hoolimata tema soovist
- 33 Ma karjusin või röökisin endaga samast soost isiku peale
- 34 Ma karjusin või röökisin vastassoost isiku peale
- 35 Ma ei austanud endaga samast soost isiku tundeid
- 36 Ma ei austanud vastassoost isiku tundeid
- 37 Ma käitusin kiuslikult endaga samast soost isiku suhtes
- 38 Ma käitusin kiuslikult vastassoost isiku suhtes
- 39 Ma kohtlesin endaga samast soost isikut kui rumalat
- 40 Ma kohtlesin vastassoost isikut kui rumalat
- 41 Ma olin õel või ebaviisakas endaga samast soost isiku suhtes
- 42 Ma olin õel või ebaviisakas vastassoost isiku suhtes
- 43 Ma sundisin jõuga endaga samast soost isikut seksima
- 44 Ma sundisin jõuga vastassoost isikut seksima
- 45 Ma tõukasin või lükkasin endaga samast soost isiku pikali
- 46 Ma tõukasin või lükkasin vastassoost isiku pikali
- 47 Ma lõin rusikaga endaga samast soost isikut
- 48 Ma lõin rusikaga vastassoost isikut
- 49 Ma ähvardasin endaga samast soost isikut relvaga või kasutasin tema suhtes relva
- 50 Ma ähvardasin vastassoost isikut relvaga või kasutasin tema suhtes relva
- 51 Ma vigastasin endaga samast soost isikut nii tugevalt, et ta vajab arstiabi
- 52 Ma vigastasin vastassoost isikut nii tugevalt, et ta vajab arstiabi
- 53 Ma panin endaga samast soost isiku surmahirmu tundma
- 54 Ma panin vastassoost isiku surmahirmu tundma
- 55 Ma tõukasin endaga samast soost inimest piki ruumi.
- 56 Ma tõukasin vastassoost inimest piki ruumi.
- 57 Ma käitusin nagu tahaksin tappa endaga samast soost isikut
- 58 Ma käitusin nagu tahaksin tappa vastassoost isikut
- 59 Ma ähvardasin endaga samast soost isikut noa või terariistaga torgata või lõikuda
- 60 Ma ähvardasin vastassoost isikut noa või terariistaga torgata või lõikuda
- 61 Ma üritasin kähistada endaga samast soost isikut
- 62 Ma üritasin kähistada vastassoost isikut
- 63 Ma lõin jalaga vastassoost isikut
- 64 Ma lõin jalaga endaga samast soost isikut
- 65 Ma viskasin endaga samast soost isikut kõva esemega
- 66 Ma viskasin vastassoost isikut kõva esemega
- 67 Ma hammustasin või küünistasin endaga samast soost isikut
- 68 Ma hammustasin või küünistasin vastassoost isikut
- 69 Ma näpistasin või väänasin endaga samast soost isikut
- 70 Ma näpistasin või väänasin vastassoost isikut
- 71 Ma vigastasin seksi käigus endaga samast soost isikut
- 72 Ma vigastasin seksi käigus vastassoost isikut

- 73 Ma vigastasin endaga samast soost isiku genitaale
- 74 Ma vigastasin vastassoost isiku genitaale
- 75 Ma vigastasin endaga samast soost isiku rinda
- 76 Ma vigastasin vastassoost isiku rinda
- 77 Ma proovisin lämmatada endaga saamast soost isikut
- 78 Ma proovisin lämmatada vastassoost isikut
- 79 Ma torkasin endaga samast soost isikut terava esemega
- 80 Ma torkasin vastassoost isikut terava esemega
- 81 Ma lõin endaga samast soost isikut näkku või pähe
- 82 Ma lõin vastassoost isikut näkku või pähe
- 83 Ma murdsin endaga samast soost isiku luud
- 84 Ma murdsin vastassoost isiku luud
- 85 Ma nuhkisin endaga samast soost isiku järgi
- 86 Ma nuhkisin vastassoost isiku järgi
- 87 Ma ootasin samast soost isiku elu- või töökoha ukse taga
- 88 Ma ootasin vastassoost isiku töökoha või muu paiga ukse taga
- 89 Ma proovisin suhelda endaga samast soost isikuga vastu tema tahtmist (telefoni, e-kirja, sõnumi, kirja teel)
- 90 Ma proovisin suhelda vastassoost isikuga vastu tema tahtmist (telefoni, e-kirja, sõnumi, kirja teel)
- 91 Ma hävitasin või rikkusin minuga samast soost isikule kuuluvat vara või midagi talle armsat
- 92 Ma hävitasin või rikkusin vastassoost isikule kuuluvat vara või midagi talle armsat
- 93 Ma hirmutasin endaga samast soost isikut
- 94 Ma hirmutasin vastassoost isikut

Sugudesisese konkurentsi skaala (*Intrasexual Competition Scale – ICS*)

Palun märgi, mil määral järgnevad väited sinu puhul kehtivad. Skaala on järgmine: 1 - ei kehti üldse ... 6 - kehtib täielikult.

1. Ma ei talu kohtumist endast atraktiivsema sookaaslasega
2. Ma ei talu seda, kui seltskonnas olles pööravad vastassoo esindajad rohkem tähelepanu minu sõbrale kui minule.
3. Atraktiivsete endaga samast soost inimeste puhul kaldun ma otsima negatiivseid omadusi.
4. Peol olles naudin ma, kui vastassoo esindajad pööravad mulle rohkem tähelepanu kui teistele minu sookaaslastele.
5. Ma ei palkaks tööle endaga samast soost väga atraktiivset kolleegi.
6. Mulle lihtsalt ei meeldi minuga samast soost väga ambitsioonikad inimesed.
7. Endaga samast soost väga edukate inimeste juures kaldun ma otsima negatiivseid jooni.
8. Ma ei tahaks tööle võtta väga kompetentset samast soost isikut.
9. Ma tahaksin olla lõbusam ja taiplikum kui minu sookaaslased.
10. Ma tahaksin olla lihtsalt veidi edukam kui minu sookaaslased.
11. Ma tahan olla alati oma sookaaslastest edukam.
12. Mulle ei meeldi, kui mõnel minu sookaaslasel on ilusam kodu või parem auto kui minul.

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.
Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Aet Leppik

17.05.2012.